

Lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle yliopisto- ja ammattikorkeakoululakien muuttamisesta (HE 77/2015)

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK kiittää eduskunnan sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta ja lausuu seuraavaa:

SAMOK tyrmää hallituksen esityksen yliopisto- ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta, joka koskee lukukausimaksujen asettamista EU/ETA-alueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille. Lukukausimaksut tuhoavat Suomen koulutusjärjestelmän ytimen, tasa-arvoisen koulutuksen.

SAMOK katsoo, että esityksen taloudelliset vaikutukset ammattikorkeakouluille ovat erittäin haitalliset. Esitys vahingoittaa merkittävästi ammattikorkeakoulujen hyvin alkanutta kansainvälistymiskehitystä, Suomen kansantaloutta ja tulevaisuuden kilpailukykyä.

Ammattikorkeakoulujen kansainvälistyminen uhkaa rapautua

SAMOK on erittäin huolissaan kaavailtujen maksujen vaikutuksesta ammattikorkeakoulujen kansainvälistymiseen. Kansainvälistyminen on paljon muutakin kuin koulutusvienti, vaikka sitä on viime aikoina vaikea korkeakoulupoliittisessa keskustelussa saada kuuluviin.

Viime vuodet ovat olleet ammattikorkeakouluille raskaita. Rahoitusta on leikattu edellisen ja tämän hallituksen aikana yhteensä 20%. Viime ja tämän vaalikauden aikana kohdistetut rahoitusleikkaukset ovat johtaneet YT-neuvotteluihin jo 19 ammattikorkeakoulussa. Vuosien 2011-2014 aikana ammattikorkeakoulujen YT-neuvottelut ovat johtaneet noin tuhannen henkilötyövuoden vähentämiseen. Tahti näyttää jatkuvan myös uudella hallituskaudella.

Hallituksen esityksessä myönnetään, että maksuilla ei saada aikaan lisätuloja, ainakaan alkuvaiheessa. Ruotsissa resurssit ovat hupenneet ohjelmien markkinointiin ja maksuhallinnon pyörittämiseen. Siellä on maksujen käyttöönoton jälkeen jouduttu lakkauttamaan merkittävä määrä kansainvälisiä maisteriohjelmia, erityisesti tekniikan ja luonnontieteiden alalla. Maksujen käyttöönotto siis johtanee uusiin YT-neuvotteluihin korkeakouluissa opiskelijoiden suunnatessa maksutonta koulutusta tarjoaviin maihin, esimerkiksi Saksaan.

Kansainvälisyys on osa opiskelijoiden ammattitaitoa ja Suomen kilpailukykyä

Kansainvälisyys on tänä päivänä osa ammattitaitoa. Kaikkien ei ole mahdollista Lähteä ulkomaille esimerkiksi vaihto-opiskelijaksi tai harjoitteluun. Heille kotikansainvälistyminen, jota esimerkiksi kansainvälisten opiskelijoiden läsnäolo tarjoaa, on elintärkeää. Lukukausimaksut polarisoivat kansainvälistymistä. Kansainväliset tutkinto-opiskelijat keskittyvät kouralliseen etelän suuria korkeakouluja ja opiskelijoiden mahdollisuudet kotikansainvälistymiseen ja siten ollen nykypäivänä vaadittavaan ammattitaitoon eriarvoistuvat alueellisesti.

Vaikutukset kansantaloudelle epäselviä

Hallituksen esityksessä todetaan myös, että Suomessa ei ole toistaiseksi kattavasti selvitetty ulkomaalaisten opiskelijoiden merkitystä kansantaloudelle siten, että selvityksessä olisi otettu huomioon opiskelijoiden kulutus Suomessa, koulutuksen ja tukipalveluiden kustannukset sekä työllistyminen suomalaisille työmarkkinoille. Aikaa tähän on ollut ainakin 10 vuotta ja kansainvälisiä vertailukohteitakin on monia. Miksi näin ei siltikään ole haluttu tehdä, jäänee spekulointia varaan. Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, kansainväliset vertailuesimerkit ovat osoittaneet, että ulkomaisten opiskelijoiden kouluttaminen julkisin varoin hyödyttää selvästi kansantaloutta, vaikka heidän opiskeluaan tuettaisiinkin julkisin varoin.

Hallituksen esityksen suhde perustuslakiin ja Suomen ratifioimiin kansainvälisiin sopimuksiin

Sivistyksellisistä oikeuksista säädetään Suomen perustuslain § 16.2. Suomi on myös ratifioinut Yhdistyneiden kansakuntien taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien sopimuksen. Suomella on kansainvälisesti ja EU:n sisällä näkyvä asema TSS-oikeuksien velvoittavuutta ja täytäntöönpanoa

korostavana maana¹. Silti olemme tämän päätöksen mukana tekemässä juuri päinvastoin.

Vaikka suurin osa ns. TSS-oikeuksista ei ole subjektiivisia oikeuksia, ne ovat kuitenkin oikeudellisesti velvoittavia. Kyse on näin ollen muustakin kuin vain tavoitteista, joiden parantamiseen julkisen vallan tulee pyrkiä. TSS-oikeuksille ominainen on myös heikennyskieltovaikutus, joka merkitsee sitä, että julkisella vallalla on velvoite edistää asteittaan maksimaalisten käytössään olevien resurssiensa puitteissa oikeuksien täydellistä toteutumista ja siten ollen se kieltää oikeuksien toteuttamisessa jo saavutetun tason heikentämisen. Oikeuksia kaventaviin toimenpiteisiin tulee suhtautua äärimmäisellä varauksella. Siinä myös eksplisiittisesti kielletään ”rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa syrjintä(ä).” (SopS 6/1976)

Hallituksen esityksessä todetaan, että ”Lukuvuosimaksuja koskevan esityksen mukaan korkeakouluilla tulee olla apurahajärjestelmä, jolla tuetaan maksulliseen tutkintokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden opiskelua. Ehdotettujen säännösten ei voida siten katsoa perustuslain vastaisesti estävän vähävaraisten pääsyä korkeakoulutukseen.”

Lukukausimaksukokeilun aikana **yksikään** korkeakoulu ei myöntänyt apurahaa vähävaraisuuden, vaan opintomenestyksen perusteella, eikä apurahajärjestelmällä siten ole tuettu vähävaraisten pääsyä korkeakoulutukseen vuosien 2010-2014 aikana. Täten on selvää, ettei hallituksen esityksessä oteta riittävässä määrin kantaa siihen, kuinka taataan vähävaraisten pääsy korkeakoulutukseen, mikäli maksulliseen koulutukseen siirrytään.

SAMOK vaatii, että mikäli hallituksen esitys aiotaan viedä eteenpäin, on ehdotettua muutosta tarkasteltava myös Suomen ratifioimien kansainvälisten sopimusten sekä perustuslain § 16.2 valossa. Yliopisto- ja ammattikorkeakoululakia uudistettaessa ja siihen lisättyjen väliaikaisten pykälien muotoiluissa perustuslakivaliokunta otti kantaa vain yhdenvertaisuuden vaateeseen, ei perustuslain § 16.2 sisältöön. Sitä, miten esitys suhtautuu perustuslain § 16.2 ei siten ole esityksessä arvioitu.

¹ Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteko 2014.

SAMOK korostaa, että mikäli maksulliseen koulutukseen siirrytään, on sen vaikutuksia seurattava tarkasti hallituksen esityksessä mainitun arviointi- ja seurantaryhmän voimin. Tässä työssä SAMOK on mielellään mukana.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma

SAMOK näkee erittäin tärkeänä, että koulutusta suunnitellaan pitkäjänteisesti ja sidosryhmiä osallistaen. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma on ollut hyvä väline suunnitella koulutuksen linjauksia yhteistyössä ministeriön ja kentän toimijoiden kanssa. Suunnitelma on kuitenkin ollut liian yksityiskohtainen, eikä se ole jättänyt riittävästi väljyyttä vastata ajankohtaisiin koulutuspoliittisiin haasteisiin samalla, kun osa suunnitelluista projekteista ja tavoitteista on jäänyt toteuttamatta. SAMOK ei koe, että nimenomaisesti koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma on välttämätöntä toteuttaa koulutuksen suuntaviivojen selvittämiseksi, mutta jonkinlainen yhdessä sidosryhmien kanssa tehtävä dokumentti on hyvä tehdä. Pelkkiin kärkihankkeisiin sitoutuminen ei tarjoa riittävästi koulutuspolitiikan hallituskauden kestävästä ohjauksesta. Korkeakoulusektorille ei ole tarjottu merkittäviä aidosti kehittämiseen tähtäviä kärkihankkeita, vaan esitetyt hankkeet kohdentuvat koulutuksen ja tutkimuksen sisällön sijaan rakenteisiin ja leikkauksiin. SAMOK pitääkin välttämättömänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö luo dokumentin, jossa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen sisältöjä tarkastellaan pitkällä aikavälillä. SAMOK pitäisi hyvänä ideana esimerkiksi yhdessä sidosryhmien kanssa luotavaa, yli hallituskautista dokumenttia ohjaamaan pidemmän aikavälin koulutuspoliittisia linjauksia ja luomaan eheää ja päämäärätietoista kokonaiskuvaa koulutuksen tulevaisuudesta.

SUOMEN OPISKELIJAKUNTIEN LIITTO - SAMOK RY

Joonas Peltonen
puheenjohtaja

Katri Manninen
varapuheenjohtaja

Lisätiedot: asiantuntija Pauliina Savola, 050 389 1012, etunimi.sukunimi@samok.fi